

Het bewogen begin

In de serie 'Het bewogen begin' staan pioniers in de Christengemeenschap centraal: wat heeft hen bewogen en welke van hun impulsen zouden in onze tijd verder ontwikkeld kunnen worden?

Marta Heimeran: de Ene dienen in de velen

door Hilde Cauwenbergh (student priesterseminarie Stuttgart)

Marta Heimeran 1925

Marta Heimeran (2 oktober 1895 - 2 mei 1965) wordt geboren als oudste kind van een Pruisische generaal in de gegoede burgerij. Orde en zelfdiscipline zijn even vanzelfsprekend als zomervakanties op een buitenlandgoed, tennispartijen en bals. Als opgroeiend meisje onderscheidt ze zich door haar werkelijke interesse in andere mensen en haar vaardigheid diepgaande gesprekken te voeren.

Cultuur vernieuwen

Ze is 19 jaar als de Eerste Wereldoorlog uit-

breekt. Terwijl haar vader en jongere broer aan het front zijn, neemt zij sociale en verplegende taken op zich. Na de oorlog kiest ze ervoor om in de sociale vrouwenschool te gaan leren voor maatschappelijk assistente. Later studeert ze nog aan verschillende universiteiten.

Drie draden komen nu samen: haar directieve aard en zelfdiscipline, de zelfstandigheid die ze tijdens de Eerste Wereldoorlog kon ontplooiën en de kennismaking met de *Wandervogel*-beweging. Ze wordt zich vol bewust van haar levensopgave: haar diepste wens is de cultuur om te vormen. Marta is religieus, maar heeft een diepe afkeer van kerk en theologie. Samen met andere studenten, die ze in de intellectuele vleugel van de *Wandervogel*-beweging leert kennen, leidt ze groepen waarin ondermeer het evangelie bestudeerd wordt.

Wanneer ze in maart 1921 samen met andere jongeren de *Hochschulkurs* bij Rudolf Steiner kan volgen, ervaart ze dit als een hoogtepunt. Ze voelt: nu wordt de weg geopend! Zoveel te groter is haar ontgoocheling wanneer Rudolf Steiner op het einde van deze cursus de jongeren uitnodigt om in juni aan de *Theologenkurs* deel te nemen. Marta voelt zich in haar diepste wezen miskend: de verafschuwde theologie zou de voortzetting van deze geopende weg moeten voorstellen?!

Dan wordt ze ernstig ziek: difterie, een ziektebeeld waarvan Rudolf Steiner zegt, dat de juiste samenwerking van de verschillende wezensdelen verstoord is. Tijdens de

quarantaineperiode komen verschillende vrienden langs en voeren ze door-de-deurheen intense gesprekken. Ze trachten haar te overreden toch aan de tweede cursus voor theologen deel te nemen. Uiteindelijk besluit ze om haar vrienden op hun weg te ondersteunen, hoewel ze zichzelf deze weg niet ziet gaan.

Er treedt een merkwaardig snelle genezing op waardoor ze, nog sterk verzwakt, in de herfst naar Dornach kan reizen. Daar vraagt ze een persoonlijk gesprek met Rudolf Steiner aan. Haar stem laat het – als gevolg van de difterie – totaal afweten, maar dat is geen belemmering. Rudolf Steiner 'hoort' haar vragen en met een ontzaglijke helderheid dringt de waarheid van wat hij dan zegt tot haar door: "Als je de cultuur werkelijk wilt vernieuwen, moet je met de cultus beginnen". Diep doordrongen van het hogere – niet langer van wat ze zelf het beste acht – zet ze zich vanaf dat moment met heel haar wezen in voor de stichting en uitbreiding van de Christengemeenschap.

Priester en moeder

Als 26-jarige trekt ze in de zomer van 1922 met een rugzakje en 3 Duitse Markten op zak per trein naar Ulm, om daar de voedingsbodemplaan voor haar eerste gemeente te bereiden. Een gesprek in de trein levert haar een eerste naam en adres in de haar volslagen onbekende stad op. Diezelfde avond mag ze, zo goed als zonder voorbereiding, een voordracht houden over het wezen en doel van de Christengemeenschap. Ze worstelt zich, zo goed en zo kwaad als het gaat tegenover al deze geleerde antroposofen, door de voordracht heen en merkt tot haar ontzetting dat iemand notities lijkt te maken. In plaats daarvan blijkt het te gaan om een lijst van ruim dertig namen van mogelijk geïnteresseerden, die de man haar later overhandigt. 's Avonds in het daklozencentrum waar ze overnacht, kan ze op een vruchtbare eerste dag terugkijken. In september keert ze dan terug naar

Marta Heimeran met haar zoon

Dornach en minstreert samen met Gerhard Klein in de allereerste mensenwijdingsdienst. Als priester keert ze terug naar Ulm, waar ze nog anderhalf jaar blijft voor ze met Alfred Heidenreich in de gemeente Frankfurt gaat werken. Ze kennen elkaar sinds 1920 uit de *Wandervogel*-beweging, maar huwen pas wanneer ze in 1929 besluiten om de Christengemeenschap naar Engeland te brengen. Daar werken ze in moeilijke omstandigheden gedurende tien jaar samen. Hun zoon Michael wordt in 1932 in Schevingen geboren.

Hieruit blijkt voor de eerste maal, dat datgene wat Rudolf Steiner in 1922 zei inderdaad mogelijk is: het verenigen van het priesterberoep, niet alleen met vrouw-zijn, maar ook met relatie en met moederschap. Alles hangt af van de kracht van de individualiteit, die het geslachtelijke overstijgt. De hoofzaak is dat de priesterlijke waardigheid niet

geschonden wordt. Wat Marta erg verheugt is, dat het priester-zijn niet door de vrouwenemantiepatiebeweging afgedwongen wordt – dat zou een onding geweest zijn – maar dat het als een geschenk van boven aan ‘de vrouwelijke mens’ wordt gegeven. De Tweede Wereldoorlog breekt uit tijdens een vakantie die Marta en Alfred doorbrengen in de bergen van Tirol, waar ze het boek ‘De religieuze opvoeding van het kleine kind’ schrijft. Alfred reist via Nederland terug naar Engeland en Marta wordt door de Gestapo tegengehouden wanneer ze hun zoon bij haar ouders wil ophalen. Na een gevangenschap van een maand werkt ze tot juni 1941 in de gemeente Dresden, totdat de Christengemeenschap in Duitsland verboden wordt. Zoals veel collega’s celebreert ze de mensenwijdingsdienst in het geheim, ook tijdens de herstelperiode van zware fosforbrandwonden, die ze bij een bezoek aan haar ouders in Neurenberg door een bombardement oploopt.

Twaalf heilige dagen

De tweede helft van haar werkzaamheid als priester vindt, na de stormachtige pioniersperiode, een rustiger bedding in de gemeente Tübingen. Hier ontplooit ze als gemeen-

tegeestelijke een sterke verbondenheid met de jeugd. Haar directheid en drijfkracht, waarbij ze van anderen vaak een even grote inzet verwacht als zijzelf opbrengt, worden hier iets gemakkelijker geaccepteerd dan in Engeland. Ze oefent hoe ze opvoeding tot vrijheid kan verenigen met haar verantwoordelijkheid voor de zuiverheid van de Christengemeenschap. De weg daartoe is het gesprek, de vaardigheid uit haar jeugd die ze in de zin van Goethes sprookje – ‘verkwikkender dan licht is het gesprek’ – cultiveerde.

Haar grote liefde voor het opstandingsmysterie probeert ze onvermoeibaar over te brengen. Het werk van Fra Angelico, waar Christus als tuinman aan Maria Magdalena verschijnt en het Redentiner Paasspel zijn voor haar een onuitputtelijke bron. Het fresco bezoekt ze telkens als ze in Florence komt en het spel wordt jaarlijks door de jeugd voorbereid en uitgevoerd. Wanneer de jongeren wel eens mopperen of haar proberen te overtuigen dat het dit jaar echt niet zal gaan, weet ze hen telkens weer te motiveren: het mysterie moet in het bewustzijn van de gemeente gebracht worden, zodat het door herhaling innerlijk verdiept kan worden.

Voor de jaarlijkse traditie, op de feestdag van Johannes bij zonsopgang de mensenwijdingsdienst op de Schwäbische Alb in openlucht celebreren, hoeft ze niemand te motiveren. Dat is het begin van ‘de twaalf heilige dagen’ als tegenhanger van de twaalf heilige nachten met Kerstmis. Deze periode doorleeft ze intens, zoals ook in 1929 als ze, zeven jaar na de stichting van de Christengemeenschap, samen met Alfred Heidenreich in

Engeland voor het eerst celebreert en wel twaalf dagen na elkaar, eerst driemaal in het Duits en dan negenmaal in het Engels. Marta blijft de mensen die ze ontmoet heeft trouw. Zo is haar gemeente over heel Europa verspreid. Een postkaart is snel geschreven, een brief komt op het juiste moment. Een bezoek in Nederland op een tussenstop naar de Engelse synode, voorbereidingsgesprekken voor een huwelijk in Zwitserland, een doop in Italië, ... het behoort allemaal tot de mogelijkheden en getuigt van haar onvermoeibare inzet voor de uitbreiding en verankering van de Christengemeenschap. Verankerd raakt ze ook in Tübingen. Ze zet zich in voor de bouw van een kerk, als waardevolle woning in steen en aarde voor het wezen van de Christengemeenschap en als zichtbaar teken in de stad. Deze kerk wordt gewijd op 6 mei, de dag van Johannes de evangelist en schrijver van de Apocalyps.

Op dezelfde 6 mei, drie jaar later, vindt haar crematie plaats in Bazel. Marta is na de beroerte, die haar na een doop in Florence treft, naar de kliniek in Arlesheim gebracht waar ze op 2 mei overlijdt. De woorden van het vijfjarige broertje van de dopeling zijn als een boodschap uit de geestelijke wereld aan de bijna zeventigjarige: “Jij moet nu spoedig sterven”.

Marta Heimeran was zich van haar zwakheden welbewust, ze kon heel rechtlijnig en vasthoudend zijn. Dat was vaak moeilijk, maar ze liet zich daar ook op wijzen. Steeds opnieuw zocht ze het gesprek, want de éne die ze dienen wilde, diende ze in de velen die ze mocht ontmoeten, in de aandacht voor het kleine en in het dagelijks celebreren van de mensenwijdingsdienst.

Bron:

Michael Heidenreich (2008).

Marta Heimeran – Frau und Priesterin

Marta Heimeran na de doop in Florence